

24.04.2017

Työ- ja elinkeinoministeriölle

Viite

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE YDINENERGIALAIN MUUTTAMISESTA

Työ- ja elinkeinoministeriö on valmistellut ydinenergilain (990/1987) osittaisuudistuksen eräiden Euratomin puitteissa annettujen direktiivien täytäntöönpanemiseksi sekä eräiden direktiivien vaatimusten täyttämiseksi. Valmistelussa on tarkasteltu eräitä kansalliseen lainsäädäntöön liittyviä muutostarpeita mm. ydinlaitosten käytöstä poistamiseen, ydinjätehuoltoon sekä turvajärjestelyihin ja painelaitesääntelyn muutoksiin liittyen.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa.

1. Säteilylain uudistus

Ydinenergilain muutosta on valmisteltu samanaikaisesti sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteilla olevan säteilylain kokonaisuudistuksen kanssa, joten ministeriöiden on erittäin tärkeätä varmistaa, että kyseisten lainsäädäntöjen rajapinnat on kattavasti säännelty, kun lait tulevat voimaan.

Esityksen sivulla 1 todetaan seuraavaa:

”Säteilysuojeludirektiivi saatetaan kansallisesti voimaan pääosin säteilylain kokonaisuudistuksen puitteissa, joka on nyt käsillä olevaa ehdotusta kirjoittaessa vireillä. Eräät säteilysuojeluun liittyvät vaatimukset direktiivissä edellyttävät kuitenkin sääntelyä myös ydinenergilain puolella.”

Esityksen sivulla 27 todetaan seuraavaa.

” 6. Riippuvuus muista esityksistä

Sosiaali- ja terveysministeriön johdolla on valmisteltu säteilylain kokonaisuudistusta vuodesta 2015 alkaen. Säteilylain uudistus liittyy Euroopan unionin uuteen säteilyturvallisuusedirektiiviin, jolla korvataan aikaisemmat säteilyn alaan liittyvät direktiivit. Euroopan unionin uusi säteilyturvallisuusedirektiivi on notifioitava Euroopan komissiolle 6 päivään helmikuuta 2018 mennessä. Säteilylain luonnos on ollut lausunnoilla marraskuun 2016 lopusta tammikuulle 2017.

Säteilylain kokonaisuudistusta koskeva luonnosehdotus sisältää myös ydinenergilakiin tehtäviä muutosehdotuksia. Nämä ehdotukset ovat olleet lausunnoilla säteilylain uudistuksen osalta. Nyt käsillä olevassa ehdotuksessa on säteilysuojeludirektiiviä tarkasteltu laajasti myös ydinenergilain soveltamisalan osalta, ja päädytty ehdottamaan eräitä lisäsäännöksiä ydinenergilakiin säteilysuojeludirektiivin johdosta. Näiden säännösten esittely tapahtuisi mahdollisuuksien mukaan osana säteilylain kokonaisuudistusta, sillä ne liittyvät kiinteästi säteilylakiin ja sisältävät mm. säädösviittauksia. Ydinenergilain kokonai-

suudesta on kuitenkin haluttu saada kattavasti lausuntoja, ja siitä syystä eräitä säteilysuojeludirektiivin asioita on otettu mukaan nyt käsillä olevaan ehdotukseen.”

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että säteilylain uudistuksen yhteydessä voimassa olevan ydinenergialain pykäliin tulee tehdä viittaukset uudistettavana olevaan säteilylakiin. Sosiaali- ja terveysministeriö voi säteilylain uudistuksen jatkovalmistelussa tehdä uuden version säteilylain antamisen hetkellä voimassa olevaan ydinenergialakiin säteilylain liitelaiksi tältä pohjalta. Toisena vaihtoehtona on, mikä oli sosiaali- ja terveysministeriön esitys säteilylain lausunkierroksella, että tarvittavat muutokset keskitetään ydinenergialain 2 a §:ään. Nämä muutokset ovat joka tapauksessa välttämätön osa ydinenergialain osittaisuudistuksella täytäntöön pantavien direktiivien kansallista täytäntöönpanoa. Muutosesitys, joka tulisi säteilylain uudistuksen liitännäislaiksi, on oikeusministeriön lainvalmisteluohjeiden pohjalta toteutettava siten, että viittaukset tehdään nykyisin voimassa olevaan ydinenergialakiin. Muutosta ei voida myöskään toteuttaa siten, kuten esityksessä on ehdotettu, että muutettavaksi ehdotetusta ydinenergialaista viitataan muutettavaksi esitettyyn säteilylakiin. Säteilylakia koskevaan hallituksen esityksen yleisperusteluihin kohtaan 6 Riippuvuus muista esityksistä kirjattaisiin myös säteilylain valmistelutilanne suhteessa valmisteilla olevaan ydinenergialain osittaisuudistukseen.

2. Ydinjätehuollon kansallinen kehys, toimintapolitiikka ja ydinjätehuollon ohjelma

Sivulla 14 todetaan, että ydinjätehuollon kansallisesta toimintapolitiikasta ei ole säännöksiä voimassa olevassa laissa. Myöskään kansallisen ydinjätehuollon kehysten ja -ohjelman laatimisesta, toteuttamisesta ja seurannasta ei ole aineellisia säännöksiä voimassa olevassa laissa. Kansallisen ohjelman tarve nähtiin myös IAEA:n IRRS arvioissa vuodelta 2012, jossa todettiin, että kansallista, yhteneväistä ohjelmaa radioaktiivisille jätteille ja ydinjätteille ei ollut toistaiseksi tehty.

Nykytilassa Suomessa kansalliseen kehykseen on katsottu kuuluvan ydinenergialaki ja säteilylaki sekä niiden perusteella annetut ydinenergia-asetus (161/1988), säteilyasetus (1512/1991), valtioneuvoston asetukset ydinvoimalaitoksen turvallisuudesta (733/2008), ydinenergian käytön turvajärjestelyistä (734/2008), ydinvoimalaitoksen valmiusjärjestelyistä (735/2008) ja ydinjätteiden loppusijoituksen turvallisuudesta (736/2008), Säteilyturvakeskuksen ydinvoimalaitosohjeet (YVL-ohjeet) ja säteilyturvallisuusohjeet (ST-ohjeet), Säteilyturvakeskuksesta annetut laki (1069/1983) ja asetus (618/1997), soveltuvien osin hallintolaki (434/2003), ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettu laki (468/1994) ja asetus (713/2006) sekä laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), VTT:n tutkimusreaktorin hankintasopimukseen liittyvä mahdollisuus palauttaa käytetty polttoaine Yhdysvaltoihin sekä sosiaali- ja terveysministeriön ja Teollisuuden Voima Oyj:n välillä tehty sopimus valtion hallinnassa olevien radioaktiivisten jätteiden loppusijoituksesta. Näistä valtioneuvoston asetukset ydinvoimalaitoksen turvallisuudesta (733/2008), ydinenergian käytön turvajärjestelyistä (734/2008), ydinvoimalaitoksen valmiusjärjestelyistä (735/2008) ja ydinjätteiden loppusijoituksen turvallisuudesta (736/2008) ovat sittemmin korvautuneet STUK:n määräyksillä.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että tilanne on nyt hankala Suomen Nukliditeknikan vaikeuksien vuoksi. Suomen Nukliditeknikka on pitkälti vastannut säteilylaissa tarkoitettujen radioaktiivisten pienjätteiden käsittelystä Suomessa. Ministeriö toteaa, että radioaktiivisten pienjätteiden loppusijoitus olisi tarkoituksenmukaisinta kokonaisuuden kannalta turvata jatkossa siten, että Olkiluodon ja Loviisan ydinvoimaloissa olisi myös oikeus jätteiden käsittelyyn. Tällä hetkellä ydinvoimaloiden luvitus ei salli radioaktiivisten pienjätteiden käsittelyä, vaikkakin niiden loppusijoitus on mahdollinen. Käytännössä tällä hetkellä Olkiluodon ydinvoimalan matala- ja keskiaktiivisten jätteiden luolaan on loppusijoitettu terveydenhuollossa ja tutkimustoiminnassa syntynyttä radioaktiivista pienjätettä.

3. Turvahenkilöiden ja valvomohenkilöiden terveystarkastukset sekä lääkärin ilmoitusvelvollisuus

Lakiin esitetään lisättäväksi uusi 7 s §, jonka mukaan turvahenkilöiden ja valvomohenkilöiden olisi osallistuva lääkärintarkastukseen vuosittain. Lääkärintarkastuksen suorittaja voi salassapitosäännösten estämättä ilmoittaa epäilevänä, ettei tarkastettava henkilö täytä työtehtävään liittyviä terveydellisiä edellytyksiä tai että henkilö voi olla vaaraksi ydinturvallisuudelle. Ilmoitus turvahenkilöstä tehdään poliisille ja valvomossa toimivasta henkilöstä Säteilyturvakeskukselle. Ennen ilmoituksen tekemistä henkilölle on kerrottava oikeudesta ilmoituksen tekemiseen ja terveydentilan vaikutuksesta ydinturvallisuuden kannalta kriittisissä tehtävissä osallistuvan toimintakykyyn.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää ehdotusta kannatettavana ydinvoimaloiden turvallisuuden parantamiseksi. Vastaavan kaltainen säännös on esimerkiksi tieliikennelaissa, jossa säädetään, että lääkärillä on oikeus salassapitovelvollisuuden estämättä antaa ajokorttiviranomaiselle tieto ajo-oikeuden haltijan terveydentilan muodostamasta esteestä ajokortin saamiseen.

Säännöstä tulisi perustella esityksen perustuslainmukaisuus ja säätämisjärjestys-kohdassa. Perustuslain 10 §:ssä turvataan yksityiselämän suoja, johon kuuluu kansalaisen oikeus päättää henkilötietojensa käsittelystä. Pykälän mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunnan ratkaisukäytännön mukaan perusoikeuden rajoitus on sallittu ainoastaan silloin, kun tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvien keinoin. Myös Tietosuojavaltuutetun terveydenhuoltoa koskeviin kannanottoihin voisi olla hyvä perehtyä esityksen valmistelussa tai pyytää esityksestä varmuuden vuoksi tältä osin Tietosuojavaltuutetun lausunto.

4. Itsearviointit ja kansainväliset arviointit

Lakiin esitetään lisättäväksi uusi 54 a § itsearviointeista sekä kaikista kansainvälisistä arvioinneista. Pykälässä säädettäisiin itsearviointien sekä kansainvälisten vertaisarvioiden suorittamisvelvollisuudesta.

Pykälän 4 momentissa esitetään säädettäväksi asetuksenantovaltuudesta, jonka nojalla arviointien tarkemmasta sisällöstä ja toteuttamisesta voitaisiin säätää tarkemmin asetuksella.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että asetus, jos sitä ei ole erikseen täsmennetty, tarkoittaa valtioneuvoston asetusta. Ministeriö esittää kuitenkin, että asetuksenantovaltuutta olisi selvytyden vuoksi täsmennettävä siten, että kyseessä on valtioneuvoston asetus.

5. Säteilyaltistuksen rajoittaminen

Säteilylakiluonnoksessa ei ole asetuksenantovaltuutta ydinlaitoksen tai muusta ydinenergian käytöstä tuleviin annoksiin eivätkä ne sinne hyvin istukaan. Tästä johtuen sosiaali- ja terveysministeriö esittää ydinenergilain 7 c §:ään lisättäväksi uudeksi 5 momentiksi asetuksenantovaltuuden:

Ydinlaitoksesta tai muusta ydinenergian käytöstä väestön yksilölle aiheutuvan säteilyaltistuksen enimmäisarvoista annetaan tarkemmat säännökset valtioneuvoston asetuksella.

6. Yhdenmukainen terminologia säteilylain kanssa

BSS-direktiivi (Basic Safety Standards) suomennetaan 'säteilyturvallisuusdirektiivi' (ei säteilysuojeludirektiivi). Kuitenkin säteilyturvallisuuskoulutuksesta käytetään uudessa säteilylakiluonnoksessa termiä "säteilysuojelukoulutus", mikä on direktiivissä käytetty termi.

Esityksen jatkovalmistelussa olisi tarkistettava, että esityksen terminologia vastaa valmisteilla olevan säteilylain terminologiaa.

7. Säteilyturvallisuusasiantuntija

Ydinenergilain 7 i §:ssä esitetään säädettäväksi säteilyturvallisuusasiantuntijan käytöstä. Säteilyturvallisuusasiantuntijaa on käytettävä työntekijöiden ja väestön säteilysuojelun suunnittelussa, toteutuksessa ja seurannassa. Sosiaali- ja terveysministeriö esittää yhdenmukaisesti valmisteilla olevan säteilylain uudistuksen kanssa pykälän 7 momenttia täydennettäväksi seuraavasti:

Luvanhaltijan on nimettävä säteilyturvallisuusvastaava ja käytettävä *työntekijöiden ja väestön säteilysuojelun suunnittelussa, toteutuksessa ja seurannassa* säteilyturvallisuusasiantuntijaa.

Pykälän perusteluissa on virheellisesti todettu, että uuden säteilylain mukaisen säteilyturvallisuusvastaavan tehtävä on vastaava kuin nykytilassa säteilyn käytön turvallisuudesta vastaavan johtajan. Osittain toteamus pitää paikkansa, sillä osa vastaavan johtajan tehtävistä siirtyy uuden lain myötä säteilyturvallisuusasiantuntijalle (STA) ja osa säteilyturvallisuusvastaavalle (STV).

Kansliapäällikkö

Päivi Sillanaukee

Hallitussihteeri

Helena Korpinen

TIEDOKSI

STM/Kirjaamo
Säteilyturvakeskus

